

## gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. februarija 1856.

## V kakošen prid nam utegne biti svobodna obertnija? \*)

Odgovor v več poglavjih.

Pervo poglavje.

Kako bi pač bilo na tergu, ako bi letaki kmetje prodajali, ki imajo pravico zato?

Teržen dan je. Recimo: žena tega ali unega mojstra gré na sejm nakupavat za hišo potrebnega živeža, kar zagleda voz s krompirjem, na vozu pa veliko tablo z napisom „Znanec Matija, upravičen krompirjar“. Pač debelo bi gledala gospodinja, še bolj pa, ko bi prašala za ceno krompirja. Upravičeni krompirjar ga morebiti ceni napol dražje kakor včeraj, in ako se kdo pritoži, da taka cena je odtija, pomerda rekoč: „kakor vas je volja“, jez, Prahov Peter in pa Prokelnov Tomaž smo edini upravičeni mojstri krompirske obertnije na tukajšnjem sejmu. Tudi una ne da sta krompirja pod to ceno; kdor ga noče kupiti, naj ga pa pustí.“

Vsa nevoljna gré gospodinja naprej in pride k branjevki, pri kateri že več let sadje kupuje. Al tudi na njenem staniču se bere nov napis: „Alenka Šmajdkova, upravičena sadjarica“. Deset jabelk, ki jih je predvčerajnim še rada dala za en groš, veljá danes dva groša, in to le zavolj starega znanja, „zakaj jez in pa Kodrova Špela“ — tako se Alenka šopiri in si pečo popravlja — imave same sedaj pravico sadje prodajati“. „Pa tamle na voglu sedí Krakovčanka, ki ima še lepše jabelka, ki jih dá deset za en groš“ — ji odgovori naša gospodinja — znanje gori znanje doli, grém pa k nji“. „Kaj? — se zadere Alenka, rudeča kot purman — kaj, Krakovčanka prodaja tudi jabelka? No, bom že vidila kako dolgo!“ —

Gospodinja naša, nevoljna, da ni mogla ne krompirja, ne jabelk za čežano kupiti, gré svojo pot ter si misli, bom pa fižola kupila. Al na vsem sejmu ga ni; kar zagleda štacuno, nad štacuno pa z debelimi zlatimi pismenkami napis: „ces. kralj. edino privilegirana sočivarnica“. Pogleda v štacuno, vidi cele kupe fižola, graha, leče, pa nobena gospodinja in nobena kuharica, ktera ni vajena druzega dnarja zametovati, ni kupila ne maslica, ker „edino privilegirani sočivar“ derži svojo robo po takem kupu, da nikoli tacega.

Vsa zbegana po tem novem teržnem redu letí gospodinja domú in pové možu (šivarju), kaj je doživela danes.

Kaj bi nek mož na to rekel? „Na to vižo nam ni moč shajati“ — bo menda serdit zakričal in vergel škarje za duri. „Take krivice pa še ni bilo, dokler svet stoji. Al nas hočejo žive pod zemljo spraviti? Zakaj bi pošten kmet ne smel svoje pšenice in svoje reži sejati in svojega krompirja in fižola saditi, kakor bi hotel, in na sejm peljati kamor bi hotel in kolikor bi hotel? Kaj je bolje, da sadje zgnije na drevesu, kakor da se nam prodá po pošteni ceni? Al ni to narobe svet, da se Bogu usmili!“

Na to vižo bi se mojster gotovo togotil zoper tak teržen red. In noben pameten človek bi ne mogel reči, da

\*) Po nemški na Dunaji izdani in zlo hvaljeni knjižici: „Was nützt uns die Gewerbefreiheit?“ Če bi kak preprost bravec morebiti ne razumel gori rečenih besed, naj misli, da hočejo to reči, kar se v popačenem jeziku pravi: „Kaj nam nucajo frej antverhi?“

nima prav. Saj je vsakemu, kdor ni zapravljivec, gotovo ljubo, da si zamore živež, kolikor more, dober kup kupovati.

Al za življenje se pa dan današnji ne potrebuje le samo jed in pijača. Tudi loncov, nožev, žljic, omár, miz, stolov, perila, oblačil itd. je potreba. Kolikor bolji kup so tedaj lonci, mize, perilo, oblačilo itd., toliko več si pri tem prihrani in več za moko, krompir, mesó in druge bolj ali manj potrebne stvari izdajati zamore.

Vse kar podražuje ceno rokodelskih ali obertnijskih izdelkov, podražuje sploh navadne potrebe življenja, da vsak potem težje izhaja. Ako bi mizar svoje mize in stole bolji kup prodajal, bi mu šivar suknjo in čevljar čevlje ravno toliko cenejše narejal, kolikor cenejše je bil mize in stole kupil, in ravno tako bi bilo tudi pri mizarji. Nasproti pa bi zamogel tudi kmet svojo rež in krompir toliko cenejše prodajati, kolikor cenejše bi mu kolár voz, kovač plug, tesar pod, šivar suknjo, čevljar škornje delal. Roka roko umiva!

## Še kaj od topirja.

„Novice“, ki se tako marljivo za pravo izobraženje slovenskega ljudstva poganjajo, so nam v 12. listu t.l. nekaj od koristnosti topirjev povedale, in po pravici nespametno preganjanje te nedolžne živalice grajale. Ako pomislim, od kod da izvira sovraštvo do topirjev, se mi nehoté sili prepričanje, da zamore vzrok tega nespametnega ravnanja, preganjanja in pobijanja topirjev le neznanost natore in njenih prikazkov biti, posebno pa babjovera in vraže, ktere še dandanašnji kakor druge narode tudi slovensko ljudstvo tarejo.

Človek je navajen povsod sam po sebi soditi. Kakor ponočnjaki, kateri se s hudobnimi deli svitlobi umakujejo, niso nič vredni, mislijo tudi, da ta ponočna živalica, ki čez dan v temnih luknjah prebiva, ni za drugo, kot za škodo. K tem krivim mislim je vraža naj več pripomogla. Pravijo, da se topir v mraku človeku v glavo zapodí in v njegove lase zamota, da se ga ni mogoče znebiti. — Ljubi bravec! ali si že kedaj v svojem življenji to vidil?

Od kod tedaj ta kriva misel? Berž ko ne si jo je kaka skerbna mati izmislila, češ, da ne bodo otročiči v mraku gologlavi hodili in se prehladili. Al kmalo pa se je ta izmislek v strah otrokom razširil kot resnica od kraja do kraja v škodo človeštvu in nedolžni živalici.

Skerbne preiskave v življenji topirja nam niso le tega in družih vraž razjasnile, temuč nas tudi s to živalico bolj in bolj soznanile. Naj mi bo tedaj dopušeno tega ponočnjaka bolj natanko popisati.

Marsikdo morebiti misli, da topir na zlo nizki stopnji živalstva stoji. Al to ni res. Topirja visoko stopnjo v živalstvu nam že misel priprostega ljudstva razodeva, po kateri je topir napol miš, napol pa ptič. Toda še na višji stopnji kot ptica in miš stoji topir, ki se po mojstru živaloznanstva, Cuvier-u, precej za opicami (merkvicami) vverstuje, ktere na nar višji stopnji živalstva stojé. Život topirja je podolgast in razun ušes in perutnične kožice (Flughaut) z gosto in kaj tanko dlako obrašen, zato ga priprosto ljudstvo z miši enaci. Na obéh stranéh trupla se koža tako razširja, da ne veže le sprednje in zadnje noge in repa, am-